

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií, Katedra západoevropských studií

Tereza Fitzeková

**Európska iniciatíva občanov:
Účinný nástroj participatívnej demokracie?**

Bakalárska práca

Praha 2015

Autor práce: **Tereza Fitzeková**

Vedúci práce: **PhDr. Zuzana Kasáková, Ph.D.**

Rok obhajoby: **2015**

Bibliografický záznam

FITZEKOVÁ, Tereza. *Európska iniciatíva občanov: účinný nástroj participatívnej demokracie?* Praha, 2015. 38 s. Bakalárska práca (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálných vied, Institut mezinárodných študií. Katedra západoevropských študií. Vedúci bakalárskej práce PhDr. Zuzana Kasáková, PhD.

Abstrakt

Európska iniciatíva občanov bola zavedená Zmluvou o fungovaní Európskej únie a upresnená Nariadením Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 211/2011 zo 16. februára 2011, ako nástroj participatívnej demokracie; a táto práca skúma, či je Európska iniciatíva občanov účinným nástrojom. V prvej časti predstaví teórie legitimacy a demokratického deficitu, týkajúce sa Európskej únie, v súvislosti s ktorými bola Európska iniciatíva občanov uvedená, a taktiež teóriu participatívnej demokracie, do ktorej Európska iniciatíva občanov spadá. Práca si ďalej určí tri kritériá, na základe ktorých posúdi účinnosť tohto nástroja. V prvom kritériu preskúma kritériá stanovené pre Európsku iniciatívu občanov vo vyššie uvedenom Nariadení, a to v porovnaní s obdobnými nástrojmi na národných úrovniach, a s ohľadom na ďalšie odborné analýzy na túto tému. V rámci druhého kritéria práca preskúma občanov využívajúcich Európsku iniciatívu občanov na základe dotazníka medzi zástupcami a náhradníkmi vybraných iniciatív. V treťom kritériu analyzuje doterajšie výsledky dvoch iniciatív s ukončeným zberom a stanoviskom Európskej komisie, a to *Voda a sanitácia sú ľudské práva! Voda je verejný statok, nie tovar! a Jeden z nás*.

Abstract

European citizens' initiative was introduced by the Treaty on the Functioning of the European Union and further specified by Regulation (EU) No 211/2011 of the European Parliament and of the Council of 16 February 2011, as a tool of participatory democracy; and this thesis examines whether European citizens' initiative is an effective tool. It starts with an introduction of theories of legitimacy and democratic deficit related to the European Union, in connection with which the European citizens' initiative came into existence, and also the theory of participatory democracy, within the scope of which the European citizens' initiative can be placed. The thesis then specifies three criteria in order to examine the effectiveness of this tool. In the first criterion, it analyses the criteria set for the European citizens' initiative in the above-mentioned

Regulation in comparison with similar tools on national levels, and with regard to other academic analyses on this topic. In the second criterion, the thesis examines citizens who use European citizens' initiative on the basis of a questionnaire among representatives and substitutes of selected initiatives. In the third criterion, it analyses up-to-date results of two initiatives with closed collection of statements and with European Commission's conclusions, *Water and sanitation are a human right! Water is a public good, not a commodity!* and *One of us*.

Klíčové slová

Európska iniciatíva občanov, participatívna demokracia, legitimita, demokratický deficit, Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady Európskej únie č. 211/2011, Voda a sanitácia sú ľudské práva! Voda je verejný statok, nie tovar!, Jeden z nás

Keywords

European citizens' initiative, participatory democracy, legitimacy, democratic deficit, Regulation (EU) No 211/2011 of the European Parliament and of the Council of 16 February 2011 on the citizens' initiative, Water and sanitation are a human right! Water is a public good, not a commodity!, One of us

Rozsah práce

68 180 znakov

Prehlásenie

1. Prehlasujem, že som predkladanú prácu spracovala samostatne a použila len uvedené pramene a literatúru.
2. Prehlasujem, že práca nebola využitá k získaniu iného titulu.
3. Súhlasím s tým, aby práca bola sprístupnená pre študijné a výskumné účely.

V Prahe dňa 5. 1. 2015

Tereza Fitzeková

Projekt bakalárskej práce	
Meno:	Tereza Fitzeková
E-mail:	tereza.fitzek@gmail.com
Semester:	letný
Akademický rok:	2012/2013
Názov práce:	Európska iniciatíva občanov
Predpokladaný termín dokončenia:	zimný semester 2014/2015
Vedúci bakalárskeho semináru:	doc. PhDr. Michal Kubát, Ph.D.
Vedúci práce:	PhDr. Zuzana Kasáková, Ph.D.
Zdôvodnenie výberu témy práce:	Rozširovanie pôsobnosti Európskej únie do oblasti občianskej spoločnosti je pomerne nový fenomén, ktorý bol prvýkrát zavedený Lisabonskou zmluvou. Dôvodom pre výber tejto témy je preto jednak malý počet diel venujúcich sa tejto problematike, a to práve kvôli jej aktuálnosti; ďalším dôvodom je ale aj možnosť preskúmania tejto problematiky s časovým odstupom dostatočným na zhodnotenie jej doterajších účinkov.
Predpokladaný cieľ:	Táto práca má niekoľko cieľov. V prvom rade je cieľom vytvoriť ucelený prehľad o stave Európskej iniciatívy občanov a zhodnotiť jej pôsobenie s ohľadom na iniciatívy, ktoré do súčasnosti vznikli. Ďalším cieľom je preskúmať nastavenie kritérií pre vznik občianskych iniciatív. V poslednom rade je cieľom preskúmať, či Európska iniciatíva občanov spĺňa svoje ciele v oblasti posilňovania legitimity a vytvárania európskeho verejného priestoru.
Základná charakteristika témy:	Európska iniciatíva občanov je program Európskej únie vytvorený v rámci Lisabonskej zmluvy z roku 2007, pričom jeho presné postupy a podmienky sú zakotvené v nariadení Európskeho parlamentu a Rady zo začiatku roku 2011. Jeho cieľom je jednak zvýšenie legitimity Európskej únie ako zástupcu jej občanov, a s tým spojené vytvorenie európskeho verejného priestoru. V tomto priestore, podobne ako na národnej úrovni v jednotlivých členských štátoch, by mali pôsobiť občianske iniciatívy. Zmyslom týchto iniciatív je priviesť do pozornosti Európskej komisie oblasti, ktoré sú významné z hľadiska občanov, ale v ktorých chýba potrebná legislatíva. Do súčasnosti Európska komisia schválila 14 iniciatív, a to napríklad v oblastiach vzdelania, ekonomiky či environmentalizmu. Je však otázne, nakoľko tieto iniciatívy spĺňajú ciele dané Európskou úniou.
Predpokladaná štruktúra práce:	Práca bude rozdelená na dve základné časti. V prvej, teoretickej, časti budú predstavené okolnosti vzniku Európskej iniciatívy občanov a jej právne vymedzenie, ako aj základné princípy fungovania občianskych iniciatív na štátnych úrovniach v jednotlivých členských krajinách a ich vplyv na legitimitu daného štátu. V druhej, praktickej, časti bude dôraz kladený hlavne na predstavenie jednotlivých občianskych iniciatív, ktoré v súčasnosti pôsobia, taktiež na zamietnuté alebo nedokončené iniciatívy s ohľadom na nastavené kritériá vzniku, ale aj na dokončené iniciatívy a reakciu inštitúcií Európskej únie. V závere budú preskúmané dopady týchto iniciatív

na legislatívu Európskej únie a tiež iné formy posilňovania jej legitimacy.

Základná literatúra:

- Ivo Šlosarčík a Zuzana Kasáková et al., eds., *Instituce Evropské unie a Lisabonská smlouva* (Praha: Grada, 2013).
- Európska komisia, *Príručka európskej iniciatívy občanov* (Luxemburg: Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, 2011).
- „Európska iniciatíva občanov“, Oficiálna stránka Európskej únie, <http://ec.europa.eu/citizens-initiative/public/welcome> (stiahnuté 5. 6. 2013).
- Kristin Archiek a Derek E. Mix, „The European Union's Reform Process: The Lisbon Treaty“, *Current Politics & Economics of Europe* 23, č. 2 (2012): 169-179.
- Kristin Archiek a Derek E. Mix, „The European Union's Reform Process: The Lisbon Treaty“, *Current Politics & Economics of Europe* 22, č. 2/3 (2011): 209-218.
- Mihaela Carausan, „The European Citizens' Initiative – Participatory Democracy in the European Union“ (príspevok prednesený v rámci The 6th Edition of the International Conference on European Integration – Realities and Perspectives, Danubius University of Galati, Galati, Rumunsko, 13.-14. mája 2011).
- Michael Dougan, „What are we to Make of the Citizens' Initiative?“, *Common Market Law Review* 48, č. 6 (2011): 1807-1848.
- Radek Fröhlich, „Evropská občanská iniciativa“ (príspevok prednesený v rámci Dny práva, Právnická fakulta, Masarykova univerzita, Brno, Česká republika, 10.-11. novembra 2010).
- Sanja Ivic, „European commission's plan D for democracy, dialogue and debate: The path towards deliberation?“, *Journal of Law and Conflict Resolution* 3, č. 2 (2011): 14-19.
- Vivien A. Schmidt, „Democracy and Legitimacy in the European Union Revisited: Input, Output and 'Throughput'“ (príspevok prednesený v rámci European Union Studies Association's biannual meetings, European Union Studies Association, Boston, Spojené štáty americké, 3.-6. marca 2010).

Podpis študenta a dátum

Fitzeková, 5. 6. 2013

Schválené	Dátum	Podpis
Vedúci bakalárskeho semináru		
Garant odboru		

Obsah

1 Úvod.....	2
2 Európska iniciatíva občanov.....	3
2.1 Legitimita Európskej únie.....	3
2.2 Demokratický deficit Európskej únie.....	5
2.3 Participatívna demokracia v Európskej únii.....	8
3 Účinný nástroj participatívnej demokracie?.....	10
3.1 Nastavenie kritérií pre Európsku iniciatívu občanov.....	10
3.2 Občania využívajúci Európsku iniciatívu občanov.....	14
3.3 Doterajšie výsledky iniciatív s ukončeným zberom a stanoviskom Európskej komisie.....	15
4 Záver.....	18
Summary.....	20
Použitá literatúra.....	22
Dokumenty a zdroje Európskej únie.....	22
Odborná literatúra.....	23
Iné.....	25
Zoznam príloh.....	26

1 Úvod

Základnou témou tejto práce je Európska iniciatíva občanov, pričom práca preskúma tézu, že Európska iniciatíva občanov je účinným nástrojom participatívnej demokracie. Medzi motívy napísania tejto práce patrí hlavne aktuálnosť témy, keďže príslušná legislatíva bola uvedená až Nariadením Európskeho parlamentu a Rady Európskej únie v roku 2011, a keďže ku prvým iniciatívam s ukončeným zberom vyhlásení o podpore sa Európska komisia vyjadrila až v roku 2014; k motívom ale taktiež patrí pomerne nízke povedomie o Európskej iniciatíve občanov ako takej.

V kapitole *Európska iniciatíva občanov* práca predstaví teórie legitimacy a demokratického deficitu Európskej únie, na ktoré Európska iniciatíva občanov reaguje, a zaradí ju do kontextu participatívnej demokracie ako jeden z jej nástrojov. V kapitole *Účinný nástroj participatívnej demokracie?* si potom s ohľadom na teóriu participatívnej demokracie určí kritéria, na základe ktorých posúdi účinnosť Európskej iniciatívy občanov. Medzi kritériá zaradí nastavenie kritérií pre Európsku iniciatívu občanov; občanov využívajúcich Európsku iniciatívu občanov; a doterajšie výsledky iniciatív s ukončeným zberom a stanoviskom Európskej komisie. Metodologický postup pri hodnotení týchto kritérií zahŕňa jednak komparáciu kritérií Európskej iniciatívy občanov s kritériami obdobných nástrojov na národných úrovniach, ale taktiež kvantitatívne metódy dotazníka v prípade kritéria týkajúceho sa občanov využívajúcich Európsku iniciatívu občanov, a deskripciu a interpretáciu doterajších výsledkov iniciatív s ukončeným zberom a stanoviskom Európskej komisie.

V oblasti použitej literatúry bude práca vychádzať jednak z dokumentov Európskej únie, a síce ich slovenskej verzie v prípade dokumentov vydaných po roku 2004, a anglickej verzie v prípade dokumentov vydaných pred rokom 2004, pre ktoré neexistuje oficiálny preklad do slovenčiny alebo češtiny; tieto dokumenty práca využije jednak pri uvedení vzniku Európskej iniciatívy občanov, ale aj pri skúmaní doterajších výsledkov iniciatív s ukončeným zberom a stanoviskom Európskej komisie. Ďalej pri teórii legitimacy využije práce profesorov ako je Jens Steffek, zaoberajúceho sa nadnárodným riadením a medzinárodnou politickou teóriou, alebo Beate Kohler-Koch, zaoberajúcou sa teóriami Európskej integrácie; pri teórii demokratického deficitu využije argumenty od profesorov ako je Simon Hix alebo Andrew Moravcsik, obidvoch zaoberajúcich sa politológiou v súvislosti s Európskou úniou, a predstavujúcich dva póly názorového spektra; a pri teórii participatívnej demokracie využije okrem už spomínanej profesorky Beate Kohler-Koch napríklad aj prácu doktora Hrvoje Butkovića. Pri hodnotení Európskej iniciatívy občanov bude práca využívať články zo špeciálneho čísla časopisu *Perspectives on European Politics and Society*¹ s názvom *The European Citizens' Initiative: a First for Participatory Democracy?*, a to najmä z článkov od autorov ako sú Víctor Cuesta-

¹*Perspectives on European Politics and Society* 13, č. 3 (september 2012).

López, Luis Bouza Garcia a Susana del Río Villar, alebo Dorota Szeligowska a Elitsa Mincheva.

2 Európska iniciatíva občanov

Európska iniciatíva občanov je nástrojom Európskej únie, v rámci ktorej môže aspoň jeden milión občanov z aspoň siedmich členských štátov Európskej únie vyzvať Európsku komisiu k predloženiu legislatívneho návrhu v oblastiach v rámci jej právomocí.

Tento nástroj sa prvýkrát spomína v návrhu Zmluvy o ústave pre Európu, ktorý vznikol na Konvente o budúcnosti Európy v roku 2003, a ktorý obsahuje nasledujúci bod: „4. Občania Únie, ktorých počet dosiahne najmenej jeden milión a ktorí pochádzajú z významného počtu členských štátov, môžu vyzvať Komisiu, aby predložila vhodný návrh vo veciach, o ktorých sa občania domnievajú, že na účely uplatňovania ústavy je potrebný právny akt Únie.“² Tento bod sa v mierne upravenej verzii následne objavil v Lisabonskej zmluve: „4. Občania Únie, ktorých počet dosiahne najmenej jeden milión a ktorí sú štátnymi príslušníkmi významného počtu členských štátov, sa môžu ujať iniciatívy a vyzvať Európsku komisiu, aby v rámci svojich právomocí predložila vhodný návrh vo veciach, o ktorých sa občania domnievajú, že na účely uplatňovania zmlúv je potrebný právny akt Únie.“³ Presné postupy a pravidlá platné pre Európsku iniciatívu občanov boli stanovené Nariadením Európskeho parlamentu a Rady Európskej únie č. 211/2011.⁴

V nasledujúcich podkapitolách práca predstaví teórie, v súvislosti s ktorými Európska iniciatíva občanov vznikla, a to teórie legitimacy a demokratického deficitu, ďalej predstaví teóriu participatívnej demokracie a začlení Európsku iniciatívu občanov do jej kontextu ako jeden z jej nástrojov.

2.1 Legitimita Európskej únie

Legitimita sa vo všeobecnosti dá chápať ako súhlas s alebo uznanie určitej formy vlády alebo politického systému, a tento pojem je spojený s vôľou občanov. V odbornej literatúre sa k legitimitě pristupuje z normatívneho alebo z popisného hľadiska. Pre normatívne hľadisko

² „Draft Treaty establishing a Constitution for Europe“, Oficiálne stránky Európskej únie, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52003XX0718%2801%29> (stiahnuté 27. 11. 2014): 20. Vlastný preklad.

³ „Lisabonská zmluva“, Oficiálne stránky Európskej únie, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/ALL/?uri=OJ:C:2007:306:TOC> (stiahnuté 28. 11. 2014): 15.

⁴ „Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady Európskej únie č. 211/2011 zo 16. februára 2011 o iniciatíve občanov“, Oficiálne stránky Európskej únie, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX%3A32011R0211&qid=1417389728361> (stiahnuté 19. 10. 2013).

sú dôležité podmienky, za akých môže byť forma vlády alebo politický systém označený za legitímny, a legitimita je teda z normatívneho hľadiska vlastnosťou týchto vlád alebo systémov. Z popisného hľadiska je kľúčovou otázkou, prečo ľudia v skutočnosti podporujú alebo uznávajú určitú formu vlády alebo politický systém, a legitimita je v tomto prípade chápaná ako sociálny fakt.⁵

Z normatívneho hľadiska sa s Európskou úniou zvyčajne spájajú tri typy legitimacy: input, output a throughput. V prípade input, teda vstupnej, legitimacy je v najširšom zmysle základným princípom účasť občanov, či už priama alebo nepriama, a hovorí sa tu o tzv. vláde ľuďmi.⁶ Druhým typom je output, teda výstupná, legitimita. V tomto prípade je kľúčový výsledok politických rozhodnutí a ich úžitok pre občanov, ide teda o tzv. vládu pre ľudí.⁷ Tretím typom legitimacy je throughput legitimita. V tomto prípade sú kľúčové procedúry rozhodovacieho procesu,⁸ zjednodušene teda časť procesu medzi vstupom, kedy si občania zvolia svojich zástupcov, a výstupom, kedy títo zástupcovia prijímajú rozhodnutia; pre tento typ legitimacy je teda podstatné samotné fungovanie politických inštitúcií.

V prípade Európskej únie bol v minulosti dôraz na output legitimitu,^{9,10} na dôležitosť dôsledkov fungovania Európskej únie pre jej občanov, a ekonomických a sociálnych výhod z neho vyplývajúcich. Postupne ale nastal posun k throughput legitimize, čo je viditeľné predovšetkým v Bielej knihe o európskej správe a riadení z roku 2001,¹¹ kde sa hovorí o tzv. dobrej správe založenej na efektívite, zodpovednosti, transparentnosti, zapojení občanov a otvorenosti.¹² V súvislosti s rozširovaním právomocí Európskej únie sa ale aj throughput legitimita zdá nedostatočná.¹³ Preto je dnes čoraz väčší dôraz na input legitimitu.¹⁴ Viacerí

⁵Jens Steffek, „The Legitimation of International Governance: A Discourse Approach”, *European Journal of International Relations* 9, č. 2 (2003): 253.

⁶Max Haller, „Is the European Union legitimate? To what extent?”, *International Social Science Journal* 60, č. 196 (jún 2009): 223.

⁷Ibid., 223.

⁸Vojtěch Belling, „Legitimita a demokracie”, in *Legitimita moci v postmoderní době* (Brno: Masarykova univerzita – Mezinárodní politologický ústav, 2009), 114.

⁹Helen Wallace, Mark A. Pollack a Alasdair R. Young, *Policy-Making in the European Union*, eds. (New York: Oxford University Press, 2010), 39.

¹⁰Beate Kohler-Koch, „Does Participatory Governance Hold its Promises?”, in *Efficient and democratic governance in the European Union*, eds. Beate Kohler-Koch a Fabrice Larat (Mannheim: Mannheimer Zentrum für Europäische Sozialforschung, 2008): 278, <http://www.ssoar.info/ssoar/handle/document/19533> (stiahnuté 30. 10. 2014).

¹¹„European governance - A white paper“, Oficiálne stránky Európskej únie, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?qid=1416744414956&uri=CELEX:52001DC0428> (stiahnuté 23. 11. 2014).

¹²Vivien A. Schmidt, „Democracy and Legitimacy in the European Union Revisited: Input, Output and Throughput”, *Political Studies* 61, č. 1 (marec 2013): 2.

¹³Steffek, „The Legitimation of International Governance: A Discourse Approach”, 271.

¹⁴Wallace et al., eds., *Policy-Making in the European Union*, 39.

autori ale tento typ legitimacy spájajú v prvom rade s národnými štátmi, a pre jej naplnenie v prípade Európskej únie požadujú splnenie určitých kritérií, ako napríklad existujúci pocit spoločnej identity, existencia celoeurópskych rozpráv o politike a celoeurópskej inštitucionálnej infraštruktúry;¹⁵ v dôsledku nesplnenia týchto kritérií, respektíve ich nemožnosti splnenia, sa potom zhodujú, že pre Európsku úniu nie je možné získať input legitimitu alebo na ňu túto teóriu aplikovať.¹⁶ V súčasnej diskusii sa ale input legitimita chápe vo vyššie uvedenom širšom pojatí, podľa ktorého akékoľvek zapojenie občanov do politického života Európskej únie prispieva k input legitimize – vrátane zapojenia v rámci reprezentatívnej demokracie a v hlasovaní vo voľbách, zapojenia v rámci deliberatívnej demokracie a vo výboroch na základe komitológie,¹⁷ ale aj zapojenia v rámci participatívnej demokracie a v nástrojoch ako je Európska iniciatíva občanov. Toto širšie pojatie input legitimacy bude využívané aj v tejto práci, a na jeho základe bude Európska iniciatíva občanov považovaná za nástroj posilňujúci input legitimitu.

2.2 Demokratický deficit Európskej únie

S otázkou legitimacy súvisí aj koncept demokratického deficitu Európskej únie, teda koncept o nedostatočnej demokracii Európskej únie a jej inštitúcií. Definícií demokratického deficitu existuje množstvo, autori Follesdal a Hix však zhrnuli existujúcu diskusiu na túto tému a vytýčili päť hlavných a najčastejšie využívaných argumentov.¹⁸ Existujú samozrejme aj teórie, ktoré vylučujú existenciu demokratického deficitu ako takú.¹⁹ V nasledujúcej časti bude teda predstavených päť vyššie spomenutých argumentov, súvisiacich s konceptom demokratického deficitu, spolu s na ne reagujúcimi protiargumentmi.

Prvým argumentom konceptu demokratického deficitu je to, že európska integrácia priniesla posilnenie exekutívy a oslabenie národnej parlamentnej kontroly a moci; tým sa myslí, že rozhodnutia a hlasovanie predstaviteľov národných vlád v Rade Európskej únie nemusia byť zhodné s pozíciou národných parlamentov a sú od nich izolované. Hlavným protiargumentom

¹⁵Fritz Scharpf, "Conclusion: Multi-Level Problem-Solving in Europe", in *Governing in Europe: Effective and Democratic?* (New York: Oxford University Press, 1999), 187.

¹⁶Daniel Wincott, „The Governance White Paper, the Commission and the Search for Legitimacy”, in *Accountability and Legitimacy in the European Union*, eds. Anthony Arnall a Daniel Wincott (New York: Oxford University Press Inc., 2002), 382.

¹⁷Hrvoje Butković, „How is Democracy Applied within the EU: Combining Elements of Traditional and Innovative Democratic Practice”, *Politička misao* 47, č. 5 (2010): 37–38.

¹⁸Andreas Follesdal a Simon Hix, „Why There is a Democratic Deficit in the EU: A Response to Majone and Moravcsik“, *Journal of Common Market Studies* 44, č. 3 (september 2006): 534–537.

¹⁹Andrew Moravcsik, „Does the EU Suffer from a Democratic Deficit? The Myth of Europe’s “Democratic Deficit”“, *Intereconomics* 43, č. 6 (november/december 2008): 316–340.

v tomto prípade je fakt, že na národnej úrovni sú zodpovedné v prvom rade vlády, nie parlamenty. Za jediný problém sa teda dá považovať nahradenie jednomyselnosti väčšinovým hlasovaním v niektorých oblastiach.²⁰

Druhým argumentom konceptu demokratického deficitu je to, že Európsky parlament a jeho právomoci sú príliš slabé. V snahe vyriešiť otázku slabého Európskeho parlamentu došlo práve v tejto inštitúcii k zásadným zmenám v jeho fungovaní a k jeho demokratizácii – počnúc prvými priamymi celoeurópskymi voľbami v roku 1979, a končiac rozšírením legislatívnych a rozpočtových právomoci Európskeho parlamentu a zavedením voľby prezidenta Európskej komisie Lisabonskou zmluvou.

Tretím argumentom konceptu demokratického deficitu je to, že neexistujú voľby v európskom zmysle; v jednotlivých národných voľbách sa totiž európske témy nevyskytujú, a vo voľbách do Európskeho parlamentu zvyčajne tiež ide o národné otázky. Tiež sa tým myslí, že neexistuje politická súťaž, jednak v zmysle rozdelenia na vládne a opozičné strany, kde by volič mal možnosť podporiť súčasnú politiku alebo naopak vybrať jej alternatívu; a jednotlivé európske politické strany nevytvárajú volebný program. Viacerí autori vidia problém aj v nedostatočnej zaujímavosti európskych záležitostí pre voličov.²¹²² V rámci riešenia tejto otázky bolo možné vidieť posun v priebehu volieb do Európskeho parlamentu v roku 2014. Vzhľadom na voľbu prezidenta Európskej komisie novozvoleným Európskym parlamentom sa objavila politická súťaž podobná tým národným. Európske politické strany pred voľbami predstavili svojich kandidátov na prezidenta Európskej komisie, títo kandidáti mali politický program týkajúci sa ďalšieho smerovania Európskej únie, uskutočnili sa viaceré predvolebné debaty.

Štvrtým argumentom konceptu demokratického deficitu je to, že Európska únia je od občanov príliš vzdialená, pričom o vzdialenosti sa hovorí v inštitucionálnom a psychologickom zmysle. V inštitucionálnom zmysle to znamená, že kontrola voličov nad Európskou komisiou a Radou Európskej únie je príliš malá a nepriama; tento argument je teda spojený hlavne s inštitúciami, ktoré nie sú priamo volené alebo priamo zodpovedné voličom či ich zvoleným

²⁰Simon Hix, "A democratic deficit", in *What's wrong with the European Union and how to fix it* (Cambridge: Polity Press, 2008), 72–73.

²¹Follesdal a Hix, „Why There is a Democratic Deficit in the EU: A Response to Majone and Moravcsik“, 539–541.

²²Moravcsik, „Does the EU Suffer from a Democratic Deficit? The Myth of Europe's “Democratic Deficit”“, 338–340.

zástupcom.²³ V psychologickom zmysle to znamená, že Európska únia je príliš rozdielna od národných demokratických inštitúcií, na ktoré sú občania zvyknutí, v dôsledku čoho občania nerozumejú Európskej únii, a nie sú schopní sa s ňou identifikovať. V reakcii na tento argument sa Európska únia zamerala jednak na posilnenie transparentnosti²⁴²⁵ – zjednodušila prístup k informáciám o jej fungovaní, funkciách a legislatíve, a podporuje osvetovú činnosť. Avšak hoci samotný prístup k informáciám môže vyriešiť psychologický aspekt vzdialenosti, môže občanom pomôcť porozumieť Európskej únii, nijak nereaguje na inštitucionálne vnímanie vzdialenosti, nevedie k zvýšeniu kontroly voličov nad Európskou komisiou a Radou Európskej únie. Preto iní autori hovoria okrem transparentnosti napríklad aj o potrebe zapojenia občanov, teda o zavedení prvkov participatívnej demokracie,²⁶²⁷ ako je napríklad práve Európska iniciatíva občanov.

Posledným, piatym, argumentom konceptu demokratického deficitu je to, že existuje medzera medzi politikou Európskej únie a voličskými preferenciami. Prijímané zákony a politika na európskej úrovni sa nemusia zhodovať s väčšinovými preferenciami v jednotlivých členských štátoch. Predstavitelia vlád v Rade Európskej únie a Európska komisia majú väčšiu voľnosť pri tvorbe politiky a presadzujú zákony, v ktorých by na národnej úrovni boli obmedzené parlamentmi, opozíciou či inými vplyvmi. Protiargumentom v tomto prípade je fakt, že systém fungovania európskych inštitúcií, potreba širokých koalícií, rôzne formy zastúpenia v Rade Európskej únie a v Európskom parlamente vo väčšine prípadov vyúsťia v centristickú verziu prijímaného zákona. V prípade zásadných zmien je taktiež potrebné jednomyseľné hlasovanie, prípadne národné referendá.²⁸

Teórie, ktoré vylučujú existenciu demokratického deficitu ako takého, využívajú aj ďalšie argumenty. Tvrdia, že Európska únia ako systém je rozdielny od systémov národných štátov, a teda nie je možné ju hodnotiť podľa rovnakých kritérií; prípadne že idea demokratického deficitu existuje len na psychologickú úrovni, že samotné fungovanie Európskej únie je demokratické. Avšak aj keď uznáme, že systém Európskej únie je rozdielny od systémov národných členských štátov, a teda nemôže byť hodnotený podľa rovnakých kritérií, práve

²³Giandomenico Majone, „Europe’s ‘Democratic Deficit’: The Question of Standards“, *European Law Journal* 4, č. 1 (marec 1998): 14–15.

²⁴Hix, „A democratic deficit“, 74.

²⁵Follesdal a Hix, „Why There is a Democratic Deficit in the EU: A Response to Majone and Moravcsik“, 539–541.

²⁶Wallace et al., eds., *Policy-Making in the European Union*, 39.

²⁷Kohler-Koch, „Does Participatory Governance Hold its Promises?“, 265–295.

²⁸Hix, „A democratic deficit“, 75.

národné systémy sú jedinou skúsenosťou občanov s demokraciou, a teda na základe ničoho iného nemôžu Európsku úniu hodnotiť, a s ničím iným ju nemôžu porovnávať.²⁹ V súvislosti s druhým argumentom, že demokratický deficit Európskej únie existuje len na psychologickú úroveň – psychologické hľadisko a vnímanie občanov je v demokratických systémoch dôležité a ako bolo uvedené v predchádzajúcej podkapitole, práve vnímanie občanov je aj základom pre skúmanie legitimacy z popisného hľadiska. Takže skutočnosť, že inštitúcie Európskej únie na toto vnímanie reagujú a upravujú systém Európskej únie v súvislosti s argumentmi demokratického deficitu potvrdzuje, že Európska únia stále má určitý demokratizačný potenciál. Táto práca sa preto prikloní k autorom, podľa ktorých demokratický deficit Európskej únie existuje, a Európsku iniciatívu občanov bude považovať za nástroj reagujúci na štvrtý argument, že Európska únia je od voličov príliš vzdialená.

2.3 Participatívna demokracia v Európskej únii

Vo všeobecnosti existuje viacero typov demokracie. Najčastejšie využívanou je reprezentatívna demokracia, v rámci ktorej je v Európskej únii Európsky parlament volený v priamych celoeurópskych voľbách, a kde v Rade Európskej únie zasadaajú zvolení zástupcovia národných vlád. V prípade Európskej komisie je väzba na reprezentatívnu demokraciu nepriama, a preto hľadá iné nástroje ako reagovať na otázku legitimacy. Tieto iné nástroje, respektíve iné typy demokracie, majú však byť len doplnkom demokracie reprezentatívnej,³⁰³¹ a patrí medzi ne napríklad deliberatívna³² alebo participatívna³³ demokracia.

Participatívna, alebo účastnícka, demokracia sa ako teória prvýkrát objavuje v 60. a 70. rokoch 20. storočia. V tomto období je chápaná ako politické zapojenie občanov vo všetkých oblastiach života, od rodiny a práce až po občianske spolky a verejné inštitúcie. Ide o aktívne a trvalé zapojenie občanov, ktorého cieľom má byť najprv transformácia jednotlivých občanov a následne aj celej spoločnosti, pričom politický národ má byť vytvorený práve týmto zapojením.³⁴³⁵ V súčasnej dobe a v prípade Európskej únie sa participatívnu

²⁹Butković, „How is Democracy Applied within the EU: Combining Elements of Traditional and Innovative Democratic Practice”, 28.

³⁰Kohler-Koch, „Does Participatory Governance Hold its Promises?”, 268.

³¹Butković, „How is Democracy Applied within the EU: Combining Elements of Traditional and Innovative Democratic Practice”, 34.

³²Ibid., 37–38.

³³Andrej A. Lukšič a Maja Bahor, „Participatory Democracy within the EU: A Solution for Democratic Gap?”, *Journal of Comparative Politics* 3, č. 2 (2010): 92.

demokraciou rozumie vo všeobecnosti väčšia účasť občanov na politickom živote Európskej únie.³⁶

Postupný posun k participatívnej demokracii na úrovni Európskej únie je možné pozorovať aj v dokumentoch Európskej únie. Prvý odkaz na participatívnu demokraciu sa objavuje v Bielej knihe o európskej správe a riadení z roku 2001. V nej sa medzi princípmi dobrého riadenia uvádza: "Participácia. Kvalita, relevancia a efektivita politík Európskej únie závisia od zaistenia širokej účasti v celom politickom reťazci – od koncepcie po implementáciu. Zvýšená participácia môže priniesť vyššiu dôveru v konečný výsledok a v inštitúcie, ktoré robia politiku. Participácia kriticky závisí od toho, aby sa ústredná vláda držala zahrňajúceho prístupu pri tvorbe a implementácii politík Európskej únie."³⁷ Na to v rovnakom roku zareagovala aj Rada Európskej únie v Laekenskej deklarácii: "V rámci Únie musia byť Európske inštitúcie priblížené svojim občanom. Občania nepochybne podporujú širšie ciele Únie, ale nie vždy vidia spojenie medzi týmito cieľmi a každodenným chodom Únie. Chcú, aby boli Európske inštitúcie menej ťažkopádne a strnulé a, predovšetkým, viac efektívne a otvorené. ... Čo je ale dôležitejšie, pripadá im, že dohody sú príliš často dojednané mimo ich dohľadu, a chcú lepšiu demokratickú kontrolu."³⁸

Hoci sa teda v Európskej únii hovorí o participatívnej demokracii, v tomto období sa tým myslí zapojenie občianskej spoločnosti, záujmových skupín a nevládných organizácií. Jedným z problémov tohto pojatia je v tom, že mnohé takéto organizácie majú síce podporu občanov, ale táto podpora je jednorazová – po prvotnom vyjadrení podpory sa občania už nezaujímajú o konkrétne názory tejto organizácie na konkrétne témy.³⁹ U niektorých autorov sa tiež v prípade zapojenia občianskej spoločnosti ustálil výraz asociatívna demokracia;^{40,41} o participatívnej demokracii teda hovoria len v prípade priameho zapojenia jednotlivých

³⁴Lorenzo Cini, „Between Participation and Deliberation: Toward a New Standard for Assessing Democracy?“ (príspevok prednesený v rámci 9th Pavia Graduate Conference in Political Philosophy, Human Development, Capability and Poverty – International Research Centre a Faculty of Political Science, University of Pavia, Pavia, Taliansko, 22. - 23. september 2011).

³⁵R. W. Hildreth, „Word and Deed: A Deweyan Integration of Deliberative and Participatory Democracy“, *New Political Science* 34, č. 3 (september 2012): 296–297.

³⁶Ibid., 299.

³⁷„European governance - A white paper“, 7. Vlastný preklad.

³⁸„Presidency Conclusions European Council meeting in Laeken 14 and 15 december 2001“, Oficiálne stránky Európskej únie, http://europa.eu/rapid/press-release_DOC-01-18_en.htm (stiahnuté 27. 11. 2014). Vlastný preklad.

³⁹Beate Kohler-Koch a Berthold Rittberger, „Democracy and Political Participation“, in *Debating the democratic legitimacy of the European Union* (Lanham, Maryland: Rowman and Littlefield Publishers, Inc., 2007), 265.

⁴⁰Schmidt, „Democracy and Legitimacy in the European Union Revisited: Input, Output and ‘Throughput’“, 14–15.

občanov. Posun od zapojenia občianskej spoločnosti k takémuto zapojeniu jednotlivých občanov sa prvýkrát spomína až v návrhu Zmluvy o ústave pre Európu, ktorý vznikol na Konvente o budúcnosti Európy v roku 2003. Jeho sekcia "Princíp participatívnej demokracie" obsahuje viaceré body týkajúce sa možnosti dialógu medzi Európskou úniou a občanmi, ako aj občianskou spoločnosťou; a práve na základe jedného z týchto bodov vznikla aj Európska iniciatíva občanov.⁴²

3 Účinný nástroj participatívnej demokracie?

V predchádzajúcej kapitole tejto práce bola predstavená Európska iniciatíva občanov, boli predstavené súvisiace teórie legitimacy a demokratického deficitu, a Európska iniciatíva občanov bola zaradená do kontextu participatívnej demokracie ako jeden z jej nástrojov. V snahe potvrdiť alebo vyvrátiť tézu, že Európska iniciatíva občanov skutočne je účinným nástrojom participatívnej demokracie si práca určí tri výskumné kritériá, ktoré v nasledujúcich podkapitolách preskúma. Medzi tieto kritériá budú patriť nastavenie kritérií pre Európsku iniciatívu občanov; občania využívajúci Európsku iniciatívu občanov; a doterajšie výsledky iniciatív s ukončeným zberom a stanoviskom Európskej komisie.

3.1 Nastavenie kritérií pre Európsku iniciatívu občanov

Pre nástroje participatívnej demokracie je dôležité, aby k nim mali prístup všetci občania za rovnakých podmienok.⁴³ Toto kritérium sa preto bude venovať otázke kritérií nastavených pre Európsku iniciatívu občanov v Nariadení Európskeho parlamentu a Rady Európskej únie č. 211/2011⁴⁴ a ich analýze na základe porovnania s obdobnými nástrojmi na národných úrovniach, a s ohľadom na ďalšie analýzy a návrhy v súvisiacej odbornej literatúre; zameria sa pritom na tie kritériá, ktoré sú kľúčové pre otázku prístupu všetkých občanov.

Prvým krokom pri registrácii iniciatívy je vytvorenie výboru organizátorov, ktorý sa skladá z aspoň siedmich občanov Európskej únie pochádzajúcich z aspoň siedmich členských štátov, a určenie dvoch kontaktných osôb v rámci tohto výboru. V prípade podobných iniciatív na národných úrovniach je požiadavka vytvorenia výboru organizátorov nadštandardnou

⁴¹Andrea Fischer-Hotzel, „Democratic Participation? The Involvement of Citizens in Policy-making at the European Commission”, *Journal of Contemporary European Research* 6, č. 3 (2010): 339.

⁴²„Draft Treaty establishing a Constitution for Europe“, 20.

⁴³Fischer-Hotzel, „Democratic Participation? The Involvement of Citizens in Policy-making at the European Commission“, 338.

⁴⁴„Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady Európskej únie č. 211/2011 zo 16. februára 2011 o iniciatíve občanov“.

požiadavkou, avšak vyskytuje sa; potreba teritoriálneho rozloženia organizátorov je bezprecedentná, avšak vzhľadom na úniový charakter Európskej únie a potrebu reprezentácie názorov väčšej časti občanov má svoje opodstatnenie.⁴⁵ Výbor organizátorov je okrem iného zodpovedný za pravidelné uverejňovanie informácií o zdrojoch podpory a financovania. Inštitúcie Európskej únie v žiadnom dokumente nepredpokladajú možnosť financovania alebo kompenzácie nákladov pre výbor organizátorov;⁴⁶⁴⁷ pritom náklady spojené s organizáciou iniciatívy sú nielen materiálne -súvisiace predovšetkým so zberom vyhlásení o podpore-, ale aj organizačné a politické -súvisiace s potrebnou mierou odbornosti, riadenia a celoeurópskej koordinácie-.⁴⁸

Členovia výboru organizátorov, ako aj prípadní signatári iniciatív, musia byť občanmi Európskej únie vo veku, keď sú oprávnení hlasovať vo voľbách do Európskeho parlamentu; vo väčšine členských štátov je to 18 rokov, okrem Rakúska, kde je táto veková hranica 16 rokov. Tieto podmienky sú obdobné v prípade podobných iniciatív na národných úrovniach.⁴⁹ Každopádne to ale znamená, že z možnosti podporiť iniciatívy je vylúčená mladšia generácia občanov Európskej únie, v prípade ktorej by takéto zapojenie mohlo aspoň čiastočne prispieť k vytvoreniu väzby na Európsku úniu.⁵⁰

Pre uskutočnenie druhého kroku, samotnej registrácie iniciatívy, je výbor organizátorov povinný v jej návrhu predstaviť hlavne názov iniciatívy, jej predmet, ciele a relevantné ustanovenia zmlúv Európskej únie. Tento návrh má byť formulovaný všeobecne, konkrétny návrh právneho aktu môže ale nemusí byť jeho súčasťou. Všeobecná formulácia návrhu je výrazným odklonením od podmienok podobných iniciatív na národných úrovniach, kde je vo väčšine prípadov potrebný konkrétny návrh zákona už pri registrácii iniciatívy; vzhľadom na zložitosť právneho systému Európskej únie je ale tento odklon opodstatnený. Ďalším krokom v ústrety výboru organizátorov je aj informačný a poradenský kontaktný bod, zriadený Európskou komisiou a určený na pomoc výborom organizátorov pri tvorbe návrhu iniciatívy.⁵¹

⁴⁵Víctor Cuesta-López, „A Comparative Approach to the Regulation on the European Citizens’ Initiative”, *Perspectives on European Politics and Society* 13, č. 3 (september 2012): 262.

⁴⁶Ibid., 262.

⁴⁷Luis Bouza Garcia a Susana del Río Villar, „The ECI as a Democratic Innovation: Analysing its Ability to Promote Inclusion, Empowerment and Responsiveness in European Civil Society“, *Perspectives on European Politics and Society* 13, č. 3 (september 2012): 319.

⁴⁸Bouza Garcia a Río Villar, „The ECI as a Democratic Innovation: Analysing its Ability to Promote Inclusion, Empowerment and Responsiveness in European Civil Society“, 318.

⁴⁹Cuesta-López, „A Comparative Approach to the Regulation on the European Citizens’ Initiative”, 260.

⁵⁰Bledwyn Davies, „Giving EU Citizens a voice: Regulation 211/2011 on the EU Citizen’s Initiative”, *Journal of Social Welfare & Family Law* 33, č. 3 (september 2011): 291.

⁵¹Cuesta-López, „A Comparative Approach to the Regulation on the European Citizens’ Initiative”, 263.

Na druhej strane však podmienka zahrnúť relevantné ustanovenia zmlúv Európskej únie predpokladá nadpriemernú znalosť zmlúv Európskej únie a schopnosť identifikovať ich články relevantné pre konkrétnu iniciatívu.⁵² Návrh iniciatívy musí byť podaný v jednom z oficiálnych jazykov Európskej únie, pričom za jeho preklad do ďalších jazykov je zodpovedný výbor organizátorov; možnosť kompenzácie nákladov s tým spojených alebo asistencia zo strany prekladateľských služieb inštitúcií Európskej únie sa nepredpokladá, ako bolo uvedené v predchádzajúcom odstavci.

Na základe príslušného Nariadenia bude navrhovaná iniciatíva úspešne zaregistrovaná, ak "nie je zjavne mimo rámca právomocí Komisie predložiť návrh právneho aktu Únie na účely vykonávania zmlúv, ... nepredstavuje zjavné zneužitie práva, nie je zjavne neopodstatnená alebo šikanujúca a, ... nie je zjavne v rozpore s hodnotami Únie uvedenými v článku 2 Zmluvy o Európskej únii."⁵³ Tieto podmienky síce zaručujú včasné odmietnutie iniciatívy, ktorej by prípadne nebolo možné v Európskej únii či v jednom z členských štátov vyhovieť, vedúc tak k frustrácii organizátorov aj signatárov;⁵⁴ avšak tiež ponechávajú veľkú mieru rozhodovania v rukách Európskej komisie.⁵⁵

Po úspešnej registrácii iniciatívy môže výbor organizátorov začať zber vyhlásení o podpore, a to buď v papierovej alebo elektronickej forme. Potrebné formuláre a osobné údaje vyžadované od signatárov sú určované jednotlivými členskými štátmi, čo má za následok rôzne mechanizmy – niektoré štáty totiž vyžadujú aj osvedčenie o bydlisku, iné len oficiálnu identifikáciu, za ktorú sa podľa zákonov či zvyklostí konkrétneho štátu považuje jeden či viac dokumentov.⁵⁶ Možnosť zberu v elektronickej forme zvyšuje pravdepodobnosť úspechu, vzhľadom na uľahčenie prístupu potenciálnych signatárov k informáciám o návrhu iniciatívy a možnosti podpísať vyhlásenie o podpore kdekoľvek a kedykoľvek.⁵⁷ Európska komisia pre uľahčenie zberu v elektronickej forme taktiež poskytla voľne dostupný softvér s otvoreným zdrojovým kódom, a pri problémoch prvotných iniciatív v oblasti hosťovania a vytvárania systémov tohto zberu dokonca ponúkla pre tieto iniciatívy miesto na svojich vlastných serveroch.⁵⁸

⁵²Davies, „Giving EU Citizens a voice: Regulation 211/2011 on the EU Citizen’s Initiative”, 290.

⁵³„Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady Európskej únie č. 211/2011 zo 16. februára 2011 o iniciatíve občanov“, 4.

⁵⁴Cuesta-López, „A Comparative Approach to the Regulation on the European Citizens’ Initiative”, 263–264.

⁵⁵Davies, „Giving EU Citizens a voice: Regulation 211/2011 on the EU Citizen’s Initiative”, 290.

⁵⁶Ibid., 291–292.

⁵⁷Cuesta-López, „A Comparative Approach to the Regulation on the European Citizens’ Initiative”, 264–265.

Na zber vyhlásení o podpore má výbor organizátorov lehotu 12 mesiacov, počas ktorých musí vyzbierať aspoň milión vyhlásení o podpore od občanov z aspoň jednej štvrtiny členských štátov Európskej únie. Ako je možné vidieť v tabuľke v prílohe č. 1, tieto lehoty sa v prípade podobných iniciatív na národných úrovniach pohybujú v rozmedzí od 60 dní v Slovinsku po 9 mesiacov v Španielsku; toto kritérium je teda v prípade Európskej iniciatívy občanov nastavené obdobne. Čo sa týka počtu potrebných vyhlásení o podpore, to predstavuje len približne 0,2% obyvateľov Európskej únie; na základe tabuľky v prílohe č. 1 je možné vidieť, že nižšie percento v pomere k obyvateľom predstavuje len talianska verzia, a to 0,08%. Potreba teritoriálneho rozloženia signatárov má vzhľadom na úniový charakter Európskej únie svoje opodstatnenie, ale taktiež na to existujú precedensy v prípade podobných iniciatív na národných úrovniach.⁵⁹

Poslednému kroku, teda ďalším fázam po prijatí úspešnej iniciatívy Európskou komisiou, sa bude venovať kapitola *Doterajšie výsledky iniciatív s ukončeným zberom a stanoviskom Európskej komisie*.

Ako je jasné z tejto podkapitoly, kritériá nastavené pre Európsku iniciatívu občanov v príslušnom Nariadení⁶⁰ odpovedajú podobným iniciatívam na národných úrovniach alebo sú dokonca miernejšie, a to napríklad v zmysle založenia výboru organizátorov, vekovej hranice pre organizátorov aj signatárov, a lehoty pre zber vyhlásení o podpore a ich požadovaného počtu. Snaha uľahčiť prístup pre všetkých občanov je zrejmá z postačujúcej všeobecnej formulácie návrhu iniciatívy, ako aj z možnosti elektronického zberu a asistencie Európskej komisie pri jeho technickom zabezpečení. Na druhej strane môže byť prístup pre všetkých občanov skomplikovaný potrebou zahrnúť relevantné ustanovenia zmlúv Európskej únie a neexistujúcim financovaním a kompenzáciou nákladov, spojených napríklad s prekladom návrhov iniciatív do viacerých oficiálnych jazykov Európskej únie alebo so zberom vyhlásení o podpore. Celkovo je však možné usúdiť, že nastavenie kritérií pre Európsku iniciatívu občanov zabezpečuje jednoduchý prístup pre všetkých občanov Európskej únie.

⁵⁸ „Zelená pre prvú európsku iniciatívu občanov, ktorá prebieha na serveroch Komisie“, Oficiálne stránky Európskej komisie – Databáza tlačových správ, http://europa.eu/rapid/press-release_IP-12-1160_sk.htm (stiahnuté 15. 5. 2014).

⁵⁹ Cuesta-López, „A Comparative Approach to the Regulation on the European Citizens' Initiative“, 260.

⁶⁰ „Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady Európskej únie č. 211/2011 zo 16. februára 2011 o iniciatíve občanov“.

3.2 Občania využívajúci Európsku iniciatívu občanov

Bez ohľadu na to, ako sú nastavené kritériá pre nástroje ako je Európska iniciatíva občanov, a že podobné nástroje sú cieľené na všetkých občanov, sa viacerí autori zhodujú v tom, že podobné nástroje sú vo výsledku spojené s a využívané len určitými skupinami obyvateľov – či už sociálnymi alebo jazykovými.^{61,62} Toto kritérium preto preskúma, kto patrí medzi občanov využívajúcich Európsku iniciatívu občanov, a to na základe dotazníka medzi organizátormi existujúcich iniciatív; informácie o organizátoroch, ktoré Európska komisia vyžaduje pri registrácii iniciatív, totiž nie sú voľne prístupné.

Tento dotazník sa zamerlal na iniciatívy, ktoré sú na oficiálnych stránkach Európskej komisie uvedené v sekciách "Prebiehajúce iniciatívy" a "Iniciatívy – ukončený zber", celkovo ide o desať iniciatív⁶³ a ich úplný zoznam je možné nájsť aj v texte dotazníka v prílohe č. 2. Dotazník bol adresovaný zástupcom a náhradníkom týchto iniciatív, a to formou e-mailu v anglickom jazyku, keďže väčšina týchto iniciatív bola zaregistrovaná aj v angličtine, v dňoch 10. 12. 2014 a 28. 12. 2014. Dotazník obsahoval otázky týkajúce sa iniciatívy, ku ktorej respondent patrí, pohlavia, veku, národnosti, ovládaných jazykov, najvyššieho dosiahnutého vzdelania⁶⁴ a predchádzajúcich politických skúseností s inštitúciami Európskej únie. Ako už bolo uvedené, celkové znenie dotazníka, vrátane možných odpovedí pri jednotlivých otázkach, je možné nájsť v prílohe č. 2. Z celkového počtu dvadsiatich potencionálnych respondentov, teda dvaja respondenti za každú z desiatich iniciatív, sa v období od 10. 12. 2014 do 1. 1. 2015 podarilo vyzbierať odpovede od siedmich respondentov, čo predstavuje 35% potenciálnych respondentov. Úplné znenie ich odpovedí je možné nájsť v prílohe č. 3.

Na základe odpovedí z tohto dotazníka je možné skonštatovať, že medzi organizátorov iniciatív, respektíve zástupcov a náhradníkov iniciatív, patria prevažne muži (71% respondentov). V otázke veku bolo najviac respondentov vo vekovej kategórii 51-70 rokov (43% respondentov); avšak ak sa do úvahy vezme aj pohlavie, je vidieť, že obe ženy boli vo vekovej kategórii 51-70 rokov, zatiaľ čo muži boli pomerne zastúpení vo všetkých

⁶¹Thorsten Hüller, „Playground or Démocratisation? New Participatory Procedures at the European Commission”, *Swiss Political Science Review* 16, č. 1 (2010): 89–90.

⁶²Fischer-Hotzel, „Democratic Participation? The Involvement of Citizens in Policy-making at the European Commission”, 335–352.

⁶³„Európska iniciatíva občanov", Oficiálne stránky Európskej komisie, <http://ec.europa.eu/citizens-initiative/public/welcome> (stiahnuté 28. 12. 2014).

⁶⁴Rozdelenie na základe normy ISCED; „ISCED: International Standard Classification of Education", Oficiálne stránky UNESCO, <http://www.uis.unesco.org/Education/Documents/isced-2011-en.pdf> (stiahnuté 1. 12. 2014).

vekových kategóriách. V otázke regionálneho zastúpenia pochádzali všetci respondenti zo starších členských krajín (traja respondenti z Francúzska a po jednom respondentovi z Nemecka, Belgicka, Španielska a Spojeného kráľovstva). Každý z respondentov ovládal angličtinu a väčšina aj francúzštinu (86% respondentov). Väčšina respondentov mala aspoň magisterské alebo odpovedajúce vzdelanie (86% respondentov), dvaja dokonca doktorandské alebo odpovedajúce vzdelanie (29% respondentov). Každý z respondentov mal určitú predchádzajúcu politickú skúsenosť s inštitúciami Európskej únie, či už išlo o stáž alebo prácu v niektorej z týchto inštitúcií, alebo o zapojenie v rámci lobizmu či organizovanej občianskej spoločnosti, alebo o vzdelanie spojené s oblasťou Európskej únie.

Vzhľadom na skutočnosť, že dotazníka sa zúčastnilo len 35% možných respondentov, nie je z neho možné vyvodzovať definitívne závery. Každopádne na tejto čiastočnej vzorke sa potvrdila teória, že nástroje ako je Európska iniciatíva občanov využívajú iba určité sociálne alebo jazykové skupiny; v otázke jazykových skupín išlo o anglofónnu a pri väčšine respondentov aj frankofónnu skupinu, v otázke sociálnych skupín išlo pri väčšine respondentov o skupinu vysokoškolsky vzdelaných ľudí a skupinu ľudí profesionálne zapojených do politického života Európskej únie.

3.3 Doterajšie výsledky iniciatív s ukončeným zberom a stanoviskom

Európskej komisie

Pri hodnotení účinnosti nástrojov participatívnej demokracie je dôležitý aj záujem o tieto nástroje a rozsah ich využívania. Viacerí autori sa zhodujú v tom, že na záujem o využívanie nástrojov ako je Európska iniciatíva občanov má vplyv pravdepodobnosť politického dopadu.⁶⁵⁶⁶ Toto kritérium preto preskúma úspešné iniciatívy, teda iniciatívy s ukončeným zberom ku ktorým už Európska komisia uverejnila svoje závery, a to iniciatívy *Voda a sanitácia sú ľudské práva! Voda je verejný statok, nie tovar!* a *Jeden z nás*, a analyzuje reakciu inštitúcií Európskej únie a doterajšie výsledky týchto iniciatív. Po ukončení zberu vyhlásení o podpore a vyzbieraní aspoň jedného milióna vyhlásení z aspoň siedmich členských štátov Európskej únie totiž Európska komisia na základe príslušného Nariadenia "prijme organizátorov na primeranej úrovni ...; do troch mesiacov uvedie v oznámení svoje právne a politické závery

⁶⁵Hüller, „Playground or Démocratisation? New Participatory Procedures at the European Commission”, 89–90.

⁶⁶Fischer-Hotzel, „Democratic Participation? The Involvement of Citizens in Policy-making at the European Commission”, 335–352.

o iniciatíve občanov, prípadné opatrenia, ktoré má v úmysle prijať, a odôvodnenie, prečo tieto opatrenia prijme alebo neprijme."⁶⁷

Pokiaľ ide o iniciatívu *Voda a sanitácia sú ľudské práva! Voda je verejný statok, nie tovar!*, tá bola po úspešnom zbere vyhlásení o podpore oficiálne predložená Európskej komisii 20. 12. 2013, a to ako prvá úspešná iniciatíva vôbec. Jej návrh požadoval, aby „(1) inštitúcie a členské štáty Európskej únie boli povinné zabezpečiť všetkým svojim obyvateľom právo na vodu a sanitáciu, (2) zásobovanie vodou a manažment vodných zdrojov nepodliehal „pravidlám vnútorného trhu“ a aby boli vodohospodárske služby vylúčené z liberalizácie, (3) Európska únia zvyšovala snahy o dosiahnutie všeobecnej dostupnosti k vode a sanitácií“.⁶⁸ Po necelých dvoch mesiacoch, 17. 2. 2014, sa organizátori iniciatívy stretli s podpredsedom Európskej komisie Marošom Šefčovičom a uskutočnilo sa verejné vypočutie v Európskom parlamente. Oficiálne oznámenie Európska komisia prijala 19. 3. 2014.⁶⁹ V tomto oznámení Európska komisia obširne opísala súčasný stav otázky pitnej vody a rôzne opatrenia a projekty fungujúce na národných, európskej a medzinárodnej úrovni. Z oznámenia je tiež jasné, že otázka vody ako verejného statku je pre Európsku komisiu dlhodobou prioritou; namiesto predstavenia novej oblasti legislatívy teda Európska komisia vidí túto iniciatívu ako možnosť "... identifikovať všetky zostávajúce nedostatky a oblasti, v ktorých je potrebné vyvinúť väčšie úsilie."⁷⁰ V oznámení sa zaväzuje podniknúť viaceré kroky, medziiným posilnenie vykonávania právnych predpisov o kvalite vody, začatie verejnej diskusie na úrovni Európskej únie o smernici o pitnej vode, zlepšenie transparentnosti správy údajov o komunálnych odpadových vodách a pitnej vody, a ďalšie.⁷¹ Tieto záväzky v nasledujúcich mesiacoch postupne uplatnila: už v júni 2014 si Európska komisia „určila „vodu a sanitáciu“ ako kľúčovú prioritu rozvojového rámca po roku 2015“, a taktiež začala vyššie uvedenú verejnú konzultáciu o smernici o pitnej vode; v septembri sa potom uskutočnilo stretnutie zamerané na referenčné porovnávanie kvality vody a služieb.⁷²

⁶⁷ „Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady Európskej únie č. 211/2011 zo 16. februára 2011 o iniciatíve občanov“, 7.

⁶⁸ „Voda a sanitácia sú ľudské práva! Voda je verejný statok, nie tovar!: Oznámenie,“ Oficiálne stránky Európskej komisie – Európska iniciatíva občanov, eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:9bf48961-b030-11e3-86f9-01aa75ed71a1.0009.01/DOC_1&format=PDF (stiahnuté 28. 12. 2014): 2.

⁶⁹ „Prehľad nadväzných opatrení“, Oficiálne stránky Európskej komisie – Európska iniciatíva občanov, http://ec.europa.eu/dgs/secretariat_general/followup_actions/citizens_initiative_sk.htm (stiahnuté 28. 12. 2014).

⁷⁰ „Voda a sanitácia sú ľudské práva! Voda je verejný statok, nie tovar!: Oznámenie“, 7.

⁷¹ Ibid., 7.

⁷² „Prehľad nadväzných opatrení“.

V prípade iniciatívy *Jeden z nás*, ktorá bola Európskej komisii predložená 28. 2. 2014, je predmetom „právna ochrana dôstojnosti, práva na život a integritu každej ľudskej bytosti od počatia, v oblastiach, v ktorých má takáto ochrana osobitnú dôležitosť“ a zaoberá sa otázkou ľudských embryí a embryonálnych buniek. Jej návrh požadoval tri konkrétne legislatívne zmeny, v Nariadení o rozpočtových pravidlách a jeho Zásade konzistentnosti, vo financovaní výskumu súvisiacom s nariadením *Horizont 2020* a jeho Etickými zásadami, a v rozvojovej spolupráci a s ňou súvisiacom nariadení o nástroji financovania rozvojovej spolupráce.⁷³ Stretnutie s komisárkou pre výskum, inovácie a vedu Máire Geogheganovou-Quinnovou a so zástupcom generálneho riaditeľa GR DEVCO Markusom Cornarom sa uskutočnilo 9. 4. 2014, verejné vypočutie v Európskom parlamente bolo následne usporiadané 10. 4. 2014 a oficiálne oznámenie Európska komisia prijala 28. 5. 2014.⁷⁴ V tomto oznámení sa Európska komisia venovala otázke ľudskej dôstojnosti v právnych predpisoch Európskej únie, ako aj otázkam výskumu embryonálnych a kmeňových buniek, vrátane jeho etického hľadiska, a súvisiacej rozvojovej spolupráci. Viackrát sa odkazuje na nariadenie *Horizont 2020*, ktoré bolo prijaté len v decembri 2013 ako výsledok dohody Rady Európskej únie a Európskeho parlamentu demokratickým postupom. S ohľadom na tieto a ďalšie závery v oficiálnom oznámení sa preto Európska komisia rozhodla požiadavkám iniciatívy *Jeden z nás* nevyhovieť.⁷⁵

V reakcii na zamietavé stanovisko Európskej komisie sa iniciatíva *Jeden z nás* rozhodla podať pred Všeobecným súdnym dvorom Európskej únie žalobu na Európsku komisiu, Radu Európskej únie a Európsky parlament, s cieľom anulovať rozhodnutie Európskej komisie, teda dokument COM(2014) 355 final,⁷⁶ alebo alternatívne anulovať článok 10 (1) (c) Nariadenia týkajúceho sa Európskej iniciatívy občanov.⁷⁷ Medzi argumenty tejto žaloby patrí skutočnosť, že Európska komisia mala konkrétny legislatívny návrh k dispozícii už pri registrácii iniciatívy *Jeden z nás*, a ak registrácia prebehla úspešne a bez výhrad Európskej komisie k tomuto návrhu, nemôže byť návrh po úspešnom vyzbieraní vyhlásení o podpore jednostranne odmietnutý Európskou komisiou pred konzultáciou s Európskym parlamentom alebo Radou Európskej únie; ďalej skutočnosť, že Európska komisia sa vo svojom oznámení nedotýka samotnej otázky ľudského embrya a jeho právneho štatútu, nemá teda jasnú líniu

⁷³ „Jeden z nás: Oznámenie,“ Oficiálne stránky Európskej komisie – Európska iniciatíva občanov, ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2014/SK/1-2014-355-SK-F1-1.Pdf (stiahnuté 28. 12. 2014): 2.

⁷⁴ „Prehľad nadväzných opatrení“.

⁷⁵ „Jeden z nás: Oznámenie“.

⁷⁶ Ibid.

⁷⁷ „Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady Európskej únie č. 211/2011 zo 16. februára 2011 o iniciatíve občanov“.

argumentácie a jej závery sú z etického hľadiska sporné; potom skutočnosť, že Európska komisia vo svojom oznámení nepreukázala nepotrebnosť alebo nemožnosť uplatnenia návrhov iniciatívy; tiež skutočnosť, že existencia nedávno prijatých opatrení v tejto oblasti neopravňuje Európsku komisiu k nepredložení iných návrhov; a aj skutočnosť, že odôvodnenie Európskej komisie neobsahuje právne závery, ale len tie politické. Žaloba tvrdí, že návrhy iniciatív v rámci Európskej iniciatívy občanov sú formálne adresované Európskej komisii kvôli jej technickej schopnosti transformovať obsah jednotlivých iniciatív do právneho návrhu; Európska komisia ale nemá mať výlučné právo rozhodnúť o prijatí alebo neprijatí opatrení po úspešnom vyzbieraní vyhlásení o podpore.⁷⁸ Táto žaloba bola oficiálne podaná 25. 7. 2014, konanie bolo zahájené 31. 10. 2014 a momentálne je vo fáze prejednávania, takže v dobe odovzdania tejto práce vo veci nedošlo k rozhodnutiu.⁷⁹ V každom prípade bude zaujímavé sledovať, aké toto rozhodnutie bude, keďže je pravdepodobné, že ovplyvní vnímanie Európskej iniciatívy občanov. Odborná literatúra na túto tému však naznačuje, že súdny dvor sa pri posudzovaní bude pravdepodobne venovať formálnej stránke reakcie Európskej komisie, teda či správne použila kritériá nastavené pre registráciu Európskej iniciatívy občanov; a je menej pravdepodobné, že by sa súdny dvor venoval samotnému právnemu a politickému rozhodnutiu Európskej komisie konať alebo nekonať v prípade tejto iniciatívy.⁸⁰

4 Záver

Na základe výskumu uskutočneného v tejto práci sa dá skonštatovať, že Európska iniciatíva občanov sa s prihliadnutím na všetky kritériá nedá považovať za účinný nástroj participatívnej demokracie.

Hoci pri komparácii nastavenia jej kritérií s obdobnými nástrojmi na národných úrovniach dospela práca k záveru, že väčšina týchto kritérií odpovedá alebo je nastavená miernejšie než

⁷⁸ „Application to the General Court of the European Union in the case of European Citizen's Initiative One of Us and others versus the European Commission, the Council of the EU, and the European Parliament“, Grégor Puppink v e-mailovej správe adresovanej autorovi, 10. 12. 2014.

⁷⁹ „Vec T-561/14 – One of Us a i./Parlament a i.“, Oficiálne stránky InfoCuria - Judikatura Súdneho dvora, <http://curia.europa.eu/juris/fiche.jsf?id=T%3B561%3B14%3BRD%3B1%3BP%3B1%3BT2014%2F0561%2FP&pro=&lrec=en&nat=or&oqp=&dates=&lg=&language=sk&jur=C%2CT%2CF&cit=none%252CC%252CCJ%252CR%252C2008E%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252Ctrue%252Cfalse%252Cfalse&td=%3BALL&pcs=Oor&avg=&mat=or&parties=One%2Bof%2BUS&jge=&for=&cid=100007> (stiahnuté 29. 12. 2014).

⁸⁰ Dorota Szeligowska a Elitsa Mincheva, „The European Citizens' Initiative – Empowering European Citizens within the Institutional Triangle: A Political and Legal Analysis“, *Perspectives on European Politics and Society* 13, č. 3 (september 2012): 280.

v prípade tých národných, medzi respondentmi dotazníka určeného organizátorom existujúcich iniciatív sa objavili len určité skupiny obyvateľov. Jedným z možných problematických kritérií nastavených príslušným Nariadením⁸¹ môže byť potreba vytvoriť výbor organizátorov z občanov pochádzajúcich zo siedmich členských krajín Európskej únie, ako aj následne vyzbierať potrebné minimálne počty vyhlásení o podpore z aspoň štvrtiny členských krajín Európskej únie. Táto požiadavka je síce vzhľadom na úniový charakter Európskej únie opodstatnená, avšak môže byť pre občanov bez predchádzajúcej skúsenosti s celoeurópskou koordináciou alebo kontaktmi príliš náročná, a túto teóriu potvrdzuje aj komentár jedného z organizátorov iniciatívy *Vite l'Europe sociale ! Pour une coopération renforcée des États membres contre la pauvreté en Europe.*, v dotazníku v prílohe č. 3, v ktorom hovorí práve o náročnosti naplnenia tohto kritéria. Spolu s ďalšími požiadavkami to môže mať za následok skutočnosť, že medzi organizátormi iniciatív, ktorí sa v rámci tejto práce zúčastnili dotazníka, sa objavili len občania s predchádzajúcimi politickými skúsenosťami s inštitúciami Európskej únie, či už v zmysle akademického záujmu alebo v zmysle priameho zapojenia v týchto inštitúciách alebo v oblasti lobizmu a organizovanej občianskej spoločnosti. Účinnosť Európskej iniciatívy občanov ako nástroja participatívnej demokracie nepotvrdzujú ani doterajšie výsledky iniciatív s ukončeným zberom, ku ktorým už Európska komisia uverejnila svoje závery. V prípade iniciatívy *Voda a sanitácia sú ľudské práva! Voda je verejný statok, nie tovar!* bolo len nadviazané na už existujúcu legislatívu a priority inštitúcií Európskej únie; a v prípade iniciatívy *Jeden z nás* došlo napriek úspešnému zberu dostatočného počtu vyhlásení o podpore k zamietnutiu prenesenia návrhu tejto iniciatívy do legislatívy Európskej únie Európskou komisiou, čo vyústilo v podanie žaloby iniciatívou *Jeden z nás* na inštitúcie Európskej únie.

V každom prípade však na základe príslušného nariadenia "Do 1. apríla 2015 a potom každé tri roky Komisia predloží Európskemu parlamentu a Rade správu o uplatňovaní tohto nariadenia."⁸² a bude zaujímavé preskúmať stanovisko inštitúcií Európskej únie k Európskej iniciatíve občanov, v porovnaní s výsledkami tejto práce.

⁸¹ „Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady Európskej únie č. 211/2011 zo 16. februára 2011 o iniciatíve občanov“.

⁸² „Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady Európskej únie č. 211/2011 zo 16. februára 2011 o iniciatíve občanov“.

Summary

The thesis examined effectiveness of the European citizens' initiative as a tool of participatory democracy and it has concluded that European citizens' initiative cannot be considered an effective tool, based on the analysis of specified criteria.

The first criterion included a comparison of European citizens' initiative with similar tools on national levels. The thesis concluded that the criteria set for the European citizens' initiative in the related Regulation have comparable or even lower requirements than similar tools on national levels in terms of the establishment of organizers' committee, the age limit for organizers and signatories and the time limit for collection of statements of support; other user-friendly provisions included the sufficient general wording of the initiative proposal or the option to collect statements of support electronically. The requirements that seemed most difficult to fulfill included the necessity to state relevant articles of the treaties of the European Union and the necessity of territorial distribution of both organizers and signatories.

The questionnaire that served as a basis for second criterion cannot establish final conclusions due to the fact that only 35% of the potential respondents participated. However, even from this limited group, certain patterns can be deduced. It seems that organizers of these initiatives were mostly men (71% of the respondents), originating exclusively in older member states of the European Union, speaking English (100% respondents) and for the most part also French (86% of the respondents), mostly possessing at least Master's degree or equivalent education (86% of the respondents). Each of them had previous political experience with institutions of the European Union, whether in terms of academic interest or in terms of professional engagement during internships, jobs or lobbying activities. This limited group of respondents suggests that, while aimed at all citizens, tools such as European citizens' initiative are usually used only by certain language or social groups.

The third criterion which included an analysis of up-to-date results of two initiatives concluded that there have been no significant results thus far. Initiative *Water and sanitation are a human right! Water is a public good, not a commodity!* dealt with an issue that has long been a priority for the European Union; therefore, instead of introducing a new area of legislation, this initiative only identified the remaining challenges in already existing programs of the European Union. In the case of initiative *One of us*, despite having collected a sufficient number of statements of support, the Commission has decided not to implement the

proposal into the legislation of the European Union; this refusal has further resulted in this initiative's application to the General Court of the European Union.

Použitá literatúra

Dokumenty a zdroje Európskej únie

„Draft Treaty establishing a Constitution for Europe“, Oficiálne stránky Európskej únie, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52003XX0718%2801%29> (stiahnuté 27. 11. 2014).

„European governance - A white paper“, Oficiálne stránky Európskej únie, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?qid=1416744414956&uri=CELEX:52001DC0428> (stiahnuté 23. 11. 2014).

„Lisabonská zmluva“, Oficiálne stránky Európskej únie, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/ALL/?uri=OJ:C:2007:306:TOC> (stiahnuté 28. 11. 2014).

„Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady Európskej únie č. 211/2011 zo 16. februára 2011 o iniciatíve občanov“, Oficiálne stránky Európskej únie, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX%3A32011R0211&qid=1417389728361> (stiahnuté 19. 10. 2013).

„Presidency Conclusions European Council meeting in Laeken 14 and 15 december 2001“, Oficiálne stránky Európskej únie, http://europa.eu/rapid/press-release_DOC-01-18_en.htm (stiahnuté 27. 11. 2014).

„Európska iniciatíva občanov“, Oficiálne stránky Európskej komisie, <http://ec.europa.eu/citizens-initiative/public/welcome> (stiahnuté 28. 12. 2014).

„Prehľad nadväzných opatrení“, Oficiálne stránky Európskej komisie – Európska iniciatíva občanov, http://ec.europa.eu/dgs/secretariat_general/followup_actions/citizens_initiative_sk.htm (stiahnuté 28. 12. 2014).

„Voda a sanitácia sú ľudské práva! Voda je verejný statok, nie tovar!: Oznámenie,“ Oficiálne stránky Európskej komisie – Európska iniciatíva občanov, eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:9bf48961-b030-11e3-86f9-01aa75ed71a1.0009.01/DOC_1&format=PDF (stiahnuté 28. 12. 2014).

„Jeden z nás: Oznámenie,“ Oficiálne stránky Európskej komisie – Európska iniciatíva občanov, ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2014/SK/1-2014-355-SK-F1-1.Pdf (stiahnuté 28. 12. 2014).

„Zelená pre prvú európsku iniciatívu občanov, ktorá prebieha na serveroch Komisie“, Oficiálne stránky Európskej komisie – Databáza tlačových správ, http://europa.eu/rapid/press-release_IP-12-1160_sk.htm (stiahnuté 15. 5. 2014).

„Vec T-561/14 – One of Us a i./Parlament a i.“, Oficiálne stránky InfoCuria - Judikatúra Súdneho dvora, <http://curia.europa.eu/juris/fiche.jsf?id=T%3B561%3B14%3BRD%3B1%3BP%3B1%3BT2014%2F0561%2FP&pro=&lgrec=en&nat=or&oqp=&dates=&lg=&language=s&k&jur=C%2CT%2CF&cit=none%252CC%252CCJ%252CR%252C2008E%252C%252C>

%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252Ctrue%252Cfalse%252Cfalse&td=%3BALL&pcs=Oor&avg=&mat=or&parties=One%2Bof%2BUS&jge=&for=&cid=100007 (stiahnuté 29. 12. 2014).

Odborná literatúra

Vojtěch Belling, „Legitimita a demokracie“, in *Legitimita moci v postmoderní době* (Brno: Masarykova univerzita – Mezinárodní politologický ústav, 2009), 101–124.

Luis Bouza Garcia a Susana del Río Villar, „The ECI as a Democratic Innovation: Analysing its Ability to Promote Inclusion, Empowerment and Responsiveness in European Civil Society“, *Perspectives on European Politics and Society* 13, č. 3 (september 2012): 312–324.

Hrvoje Butković, „How is Democracy Applied within the EU: Combining Elements of Traditional and Innovative Democratic Practice“, *Politička misao* 47, č. 5 (2010): 27–43.

Lorenzo Cini, „Between Participation and Deliberation: Toward a New Standard for Assessing Democracy?“ (príspevok prednesený v rámci 9th Pavia Graduate Conference in Political Philosophy, Human Development, Capability and Poverty – International Research Centre a Faculty of Political Science, University of Pavia, Pavia, Taliansko, 22. - 23. september 2011).

Víctor Cuesta-López, „A Comparative Approach to the Regulation on the European Citizens' Initiative“, *Perspectives on European Politics and Society* 13, č. 3 (september 2012): 257–269.

Bleddyn Davies, „Giving EU Citizens a voice: Regulation 211/2011 on the EU Citizen's Initiative“, *Journal of Social Welfare & Family Law* 33, č. 3 (september 2011): 289–295.

Andrea Fischer-Hotzel, „Democratic Participation? The Involvement of Citizens in Policy-making at the European Commission“, *Journal of Contemporary European Research* 6, č. 3 (2010): 335–352.

Andreas Follesdal a Simon Hix, „Why There is a Democratic Deficit in the EU: A Response to Majone and Moravcsik“, *Journal of Common Market Studies* 44, č. 3 (september 2006): 533–562.

Max Haller, „Is the European Union legitimate? To what extent?“, *International Social Science Journal* 60, č. 196 (jún 2009): 223–234.

R. W. Hildreth, „Word and Deed: A Deweyan Integration of Deliberative and Participatory Democracy“, *New Political Science* 34, č. 3 (september 2012): 295–320.

Simon Hix, „A democratic deficit“, in *What's wrong with the European Union and how to fix it* (Cambridge: Polity Press, 2008), 67–86.

Thorsten Hüller, „Playground or Démocratisation? New Participatory Procedures at the European Commission“, *Swiss Political Science Review* 16, č. 1 (2010): 77–107.

Beate Kohler-Koch a Berthold Rittberger, „Democracy and Political Participation“, in *Debating the democratic legitimacy of the European Union* (Lanham, Maryland: Rowman and Littlefield Publishers, Inc., 2007), 215–277.

Beate Kohler-Koch , „Does Participatory Governance Hold its Promises?“, in *Efficient and democratic governance in the European Union*, eds. Beate Kohler-Koch a Fabrice Larat (Mannheim: Mannheimer Zentrum für Europäische Sozialforschung, 2008): 265–295, <http://www.ssoar.info/ssoar/handle/document/19533> (stiahnuté 30. 10. 2014).

Andrej A. Lukšič a Maja Bahor, „Participatory Democracy within the EU: A Solution for Democratic Gap?“, *Journal of Comparative Politics* 3, č. 2 (2010): 85–103.

Giandomenico Majone, „Europe’s ‘Democratic Deficit’: The Question of Standards“, *European Law Journal* 4, č. 1 (marec 1998): 5–28.

Andrew Moravcsik, „Does the EU Suffer from a Democratic Deficit? The Myth of Europe’s ‘Democratic Deficit’“, *Intereconomics* 43, č. 6 (november/december 2008): 316–340.

Fritz Scharpf, „Conclusion: Multi-Level Problem-Solving in Europe“, in *Governing in Europe: Effective and Democratic?* (New York: Oxford University Press, 1999), 187.

Vivien A. Schmidt, „Democracy and Legitimacy in the European Union Revisited: Input, Output and ‘Throughput’“, *Political Studies* 61, č. 1 (marec 2013): 2–22.

Jens Steffek, „The Legitimation of International Governance: A Discourse Approach“, *European Journal of International Relations* 9, č. 2 (2003): 249–275.

Dorota Szeligowska a Elitsa Mincheva, „The European Citizens’ Initiative – Empowering European Citizens within the Institutional Triangle: A Political and Legal Analysis“, *Perspectives on European Politics and Society* 13, č. 3 (september 2012): 270–284.

Helen Wallace, Mark A. Pollack a Alasdair R. Young, eds., *Policy-Making in the European Union* (New York: Oxford University Press, 2010), 38–44.

Daniel Wincott, „The Governance White Paper, the Commission and the Search for Legitimacy“, in *Accountability and Legitimacy in the European Union*, eds. Anthony Arnall a Daniel Wincott (New York: Oxford University Press Inc., 2002), 379–398.

Iné

„Application to the General Court of the European Union in the case of European Citizen's Initiative One of Us and others versus the European Commission, the Council of the EU, and the European Parliament“, Grégor Puppinc v e-mailovej správe adresovanej autorovi, 10. 12. 2014.

„ISCED: International Standard Classification of Education“, Oficiálne stránky UNESCO, <http://www.uis.unesco.org/Education/Documents/isced-2011-en.pdf> (stiahnuté 1. 12. 2014).

Zoznam príloh

Príloha č. 1: Tabuľka "Popular initiatives in Europe"

Zdroj: Víctor Cuesta-López, „A Comparative Approach to the Regulation on the European Citizens' Initiative”, *Perspectives on European Politics and Society* 13, č. 3 (september 2012): 261.

Príloha č. 2: Dotazník "Research paper: European citizens' initiative"

Zdroj: Vlastný zdroj – dotazník vytvorený pomocou Google Forms a rozoslaný organizátorom a náhradníkom iniciatív uvedeným v zozname v dotazníku, e-mailom v dňoch 10. 12. 2014 a 28. 12. 2014.

Príloha č. 3: Odpovede z dotazníka "Research paper: European citizens' initiative"

Zdroj: Vlastný zdroj – odpovede z dotazníka v prílohe č. 2, zozbierané v období od 10. 12. 2014 do 1. 1. 2015.